

Universal Ethics

1. בראשית פרק כ"ה פסוק כ"ז

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שֹׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֲהֻלִים:

2. בראשית פרק כ"ז פסוקים י"א-י"ב

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-רַבְקָה אִמּוֹ הֲוֹ עֲשׂוֹ אַחֵי אִישׁ שְׂעִיר וְאַנְכִי אִישׁ חֶלֶק:
אוֹלֵי יְמֵשְׁנֵי אָבִי וְהִיְתִי בְעֵינָיו כַּמְתַּעֲתַעַ וְהַבֵּאתִי עָלַי קִלְלָה וְלֹא בִרְכָה:

3. בראשית פרק כ"ט פסוקים א-י

וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיִּגְלֶה אֶרְצָה בְּנֵי-קָדָם:
וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאֵר בְּשֹׂדֵה וְהִנֵּה-שָׂם שְׂלֶשֶׁה עֶדְרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן-הַבָּאֵר הוֹאֵא יִשְׁקֶה
הָעֶדְרִים וְהָאֲבֹ גִדְּלָה עַל-פִּי הַבָּאֵר:
וַיִּאָסְפוּ-שָׂמָה כָּל-הָעֶדְרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאֲבֹ מֵעַל פִּי הַבָּאֵר וְהִשְׁקֶה אֶת-הַצֹּאן וְהִשְׁיִבוּ אֶת-
הָאֲבֹ עַל-פִּי הַבָּאֵר לְמִקְמָה:
וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַתִּי מֵאִנּוּ אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֲרֹן אַנְחֵנוּ:
וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעַתֶּם אֶת-לִבְנוֹ בְּרִי-נְחֹר וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ:
וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְּׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם-הַצֹּאן:
וַיֹּאמֶר הֲוֹ עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל לֹא-עַתָּה הָאֶסְףִי הַמִּקְנֶה הַשְּׁקֶה הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ:
וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יִאָסְפוּ כָּל-הָעֶדְרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאֲבֹ מֵעַל פִּי הַבָּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן:

עֲדֹנּוּ מִדְּבַר עֵמֶם וְרַחֵל! בָּאָה עִם-הַצֹּאֵן אֲשֶׁר לְאִבִּיהָ כִּי רָעָה הָיָה:
וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל בַּת-לָבָן אֶתִּי אִמּוֹ וְאֶת-צֹאֵן לָבָן אֶתִּי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגְדַּל
אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פְּי הַבְּאֵר וַיִּשְׂקֶה אֶת-צֹאֵן לָבָן אֶתִּי אִמּוֹ:

4. רלב"ג

התועלת הראשון הוא במדות. והוא שראוי לאדם שיהיו דבריו עם הבריות בנחת ובתכלית הפיוס כי בזה ישלם השלום ויהיה לאדם מהאנשים העזר שיצטרך לו מהם. ולזה תמצא שכאשר שאל יעקב מהרועים מאין הם אמר להם זה בנחת ובפיוס וקראם אחים לו:

5. נצי"ב העמק דבר

"למד לשונו לדבר לשון אהבה וריעות ע"כ קרא לרועים שלא הכירם מעולם אחי:"

6. רש"י

הן עוד היום גדול. לפי שראו אותם רובצים, כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, אמר להן הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם לא שלמתם פעלת היום, ואם הבחמות שלכם אע"פ כן לא עת האסוף המקנה וגו' (בראשית רבה):

7. ספורנו

הן עוד היום גדול - הצדיק ימאס את העול גם כן אל האחרים, כאמרו "תועבת צדיקים איש עול" (משלי כ"ט:כ"ז)

8. בראשית ל"א מ

"הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנת מעיני"

9. בראשית ל"א ו

"ואתנה ידעתן כי בכל-כחי עבדתי את-אביך:

10. רלב"ג

התועלת השלישי הוא במדות. והוא שראוי לאדם שישתדל להישיר האנשים אל הטוב בכל הפנים שאפשר כי בזה מתקון המדינה מה שלא יעלם עם שבזה תגדל האהבה בין האנשים בהראותם קצתם לקצת כי הם משגיחים בענייניהם ומשתדלים שיהיו בתכלית התקון והשלמו' ולזה תמצא שאמר יעקב לרועים ההם שישקו הצאן וילכו לרעות כי לא עת האסוף המקנה:

11. שד"ל

ויאמר הן עוד היום גדול - הקשה תלמידי אלישע חיים זאמאטו איך יתכן שיחשוב יעקב שהיתה כוונת הרועים לאסוף המקנה הביתה, והלא אמרו לו והנה רחל בתו באה עם הצאן, א"כ יודעים היו כי לא עת האסוף המקנה. ונראה לי כי הוא חשב שהם כבר השלימו מלאכת היום, ושרחל נתעכבה ואחרת לבוא, והם היו יושבים שם בטלים וממתנינים רק לראות הנערה ולדבר עמה; ויעקב שעקר הליכתו לחרון היה לקחת לו אשה מבנות לבן, עבר עליו רוח קנאה, ובקש להרחיקם מעליה.

12. אור החיים

ויאמר הן עוד וגו'. טעמו אשר נעשה שופט להם, הוא לצד צער בעלי חיים דבר תורה (ב"מ לב:). וחש על הצאן. ועוד רצה לדעת אם טעם עכבתם היא לצד שאין זמן להשקות הצאן ולרעות כי העיר רחוקה היא והצאן בייתות הנה, ודבר זה נוגע לו לדעת דרך בא בן, ומתשובתם ידע כי לא לסיבת ריחוק העיר הם עושים.

13. בראשית פרק ל"ג פסוק י"ז

ויעקב נסע ספֹתָהּ ויבן לָן בֵּית וַלְמִקְנֵהוּ עֵשָׂה סֹפֹת עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־הַמָּקוֹם סֹפֹת:

14. אור החיים

פ' וטעם קריאת שמה סכותה בשביל שלמקנהו עשה סוכות על כן וגו' ולא אמר לסוכות שאז תבין שקודם בא יעקב היתה נקראת סוכות ולא כן הוא, ואם תאמר וכי בשביל שעשה שם יעקב סוכה יקרא למקום כן, אולי כי עשה דבר חדש בחמלתו על המקנה מה שלא עשה כן אדם קודם שיכין סוכה לבהמות ולשינוי חדש קרא המקום עליו

15. העמק דבר (נצי"ב) הקדמה לספר בראשית

זה הספר הנקרא ספר בראשית. נקרא בפי הנביאים ספר הישר כדאיתא במ' עבודת כוכבים (כ"ה ע"א) על שני מקראות בס' יהושע (י' י"ג) הלא היא כתובה על ספר הישר. ובס' שמואל ב' (א' י"ח) ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר. ומפרש ר' יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים שנאמר תמות נפשי מות ישרים.

ויש להבין הטעם למה קרא בלעם את אבותינו בשם ישרים ביחוד ולא צדיקים או חסידים וכדומה. וגם למה מכונה זה הספר ביחוד בכנוי ישרים. ובלעם התפלל על עצמו שיהא אחריתו כמו בעלי זה הכנוי.

והענין דנתבאר בשירת האזינו עה"פ הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא. דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקב"ה בחרבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל. ופירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה. אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. ע"כ מפני שנאת חנם שבלבם אז"ז חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו עי"ז לידי ש"ד בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם עד שחרב הבית. וע"ז היה צדוק הדין. שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אע"ג שהוא לש"ש דזה גורם חרבן הבריאה והריסות ישוב הארץ.

וזוה היה שבח האבות שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר. עוד היו ישרים. היינו שהתנהגו עם אוה"ע אפי' עובדי אלילים מכוערים. מ"מ היו עמם באהבה וחשו לטובתם באשר היא קיום הבריאה. כמו שאנו רואים כמה השתטח א"א להתפלל על סדום. אע"ג שהיה שנא אותם ואת מלכם תכלית שנאה עבור רשעתם כמבואר במאמרו למלך סדום. מ"מ חפץ בקיומם. וברבה פ' וירא (פמ"ט) איתא ע"ז שאמר הקב"ה לא"א אהבת צדק ותשנא רשע. אהבת להצדיק את בריותי ותשנא להרשיען ע"כ וכו'. והיינו ממש כאב המון גוים שאע"ג שאין הבן הולך במישרים מ"מ שוחר שלומו וטובו. וכן הוצק חן וד"א נפלא על דבר אברם את לוט כמו שנתבאר פ' לך. וכן ראינו כמה נח היה יצחק אבינו להתפייס ממשנאיו ובמעט דברי פיוס מאבימלך ומרעיו נתפייס באופן היותר ממה שבקשו ממנו כמבואר במקומו. ויעקב אבינו אחר שהיטב חרה לו על לבן שידע שביקש לעקרו לולי ה'. מ"מ דבר עמו דברים רכים עד שאמרו ע"ז בב"ר (פע"ד) קפדותן של אבות ולא ענותנותן של בנים ע"ש. ונתפייס עמו מהר. וכן הרבה למדנו מהליכות האבות בד"א. מה ששייך לקיום העולם המיוחד לזה הספר שהוא ספר הבריאה. ומש"ה נקרא כמ"כ ספר הישר על מעשה אבות בזה הפרט. ובלעם בשעת רוה"ק לא היה יכול להתפלא על רוע מעשיו שאינו צדיק וחסיד כאברהם יצחק ויעקב אחרי שהוא נביא אוה"ע. וראשו במקור הטומאה.

אכן התפלא על רוע הילוכו בד"א שאם שראוי היה לו לשנוא את ישראל תכלית שנאה באשר שהמה בני אברהם יצחק ויעקב וראשם במקור הקדושה. אבל מ"מ לא היה ראוי לפניו לבקש לעקר אומה שלימה. ואינו דרך ישרה בקיום העולם. וע"ז צעק תמות נפשי מות ישרים. היינו מקיימי הבריאה.

ובדברנו נתיישב יפה על מה נקרא זה הספר ספר הישר שהוא ספר הבריאה: